

UOT:33

SÜRƏTLİ İQTİSADI İNKİŞAF

Ələkbərova Nuranə Teymur qızı, Şahmuradlı Məhəmməd Faiq oğlu
mahammad.shahmuradli@gmail.com

Xülasə: Məqalədə sürətli iqtisadi inkişafın əsas xarakter və xüsusiyyətlərindən, milli iqtisadiyyatın sosialyönlü inkişafından, strateji yol xəritələrinin hazırlanmasından, icrasından və iqtisadi inkişaf strategiyasının tədbirlər planından bəhs edilmişdir. İqtisadiyyatın sürətli inkişafı prosesi təhlil olunaraq, onun milli prioritetləri nəzərdən keçirilmişdir.

Açar sözlər: iqtisadi inkişaf, rəqabət, islahat, strategiya, dinamika, prioritet

Keywords: economic development, competition, reform, strategy, dynamics, priority

Ключевые слова: экономическое развитие, конкуренция, реформа, стратегия, динамика, приоритет.

İqtisadi inkişaf dedikdə iqtisadiyyat, istehsal qüvvələri, təhsil, elm və mədəniyyətin, ölkə əhalisinin, insanların həyat səviyyəsinin davamlı olaraq keyfiyyət və struktur cəhətdən müsbət istiqamətdə dəyişməsi başa düşülür. Bu amillər ilə xarakterizə olunan iqtisadi proses iqtisadi inkişaf hesab olunur. İqtisadi inkişaf eyni zamanda ictimai əlaqələrin inkişafını əhatə edir və texnoloji, maddi nemətlərin bölgüsünün müxtəlif sistemlərində bir-birindən fərqlənir.

İqtisadiyyatın inkişafının əsas hərəkətverici qüvvəsi insan kapitalı və onun yaratdığı yeniliklər hesab edilir. İnsan kapitalı insanların təhsil, səhiyyə, elm, əmək şəraiti və həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə çəkilən xərclər sayılır. Əhalinin həyat səviyyəsi, ölkənin ümumi daxili məhsulu (ÜDM), ümumi milli məhsulu, iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyəti, insan kapitalı və iqtisadi azadlıq indeksi ölkənin iqtisadi inkişafının əsas göstəriciləri hesab edilir.

Belə ki, konkret hədəflərə əsaslanan strategiya və baxışlar sistemi iqtisadi sahədə yüksək nəticələrin qazanılması və perspektiv vəzifələrin reallaşdırılması üçün əsas amillərdən hesab olunur. Milli iqtisadiyyatın sosialyönlü olması, insan amilinin ön planda dayanması xüsusilə diqqəti çəkir. Bunlar sürətli iqtisadi inkişaf üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycanda aparılan islahatlar hər bir dövrün qlobal çağırışlarına uyğun əsaslanır. Ölkənin gələcək inkişaf mərhələlərinin müəyyənəşdirilməsi zərurəti bu səbəbdən irəli gəlir.

İqtisadi artım vətəndaşların həyatına təsir göstərən başlıca amillərdən biridir. İqtisadiyyatı davamlı və yüksək templərlə artırmaqla ölkədə adambaşına düşən milli gəlirin yüksək səviyyəsinə nail olunmalıdır. İqtisadi artım yüksək gəlirli iş yerləri yaratmaqla həyat səviyyəsinin hər il yaxşılaşmasını təmin etməlidir. İqtisadi artımın davamlı olması, iqtisadiyyatın sürətli inkişafı, milli iqtisadiyyatın şaxələnməsi, mallar üzrə ixrac potensialının tam reallaşdırılması vacib hallardandır.

Məqsəd və hədəflərə nail olmaq üçün birinci növbədə strateji yol xəritələrinin hazırlanması və icrası mühüm xarakterə malikdir. Ölkədə postneft iqtisadiyyatının formalaşdırılması üçün kompleks, sistemli və dinamik iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi iqtisadi ideyaların gerçəkləşməsinə təmin etmək və sürətli inkişafı formalaşdırmaq dövlətin strateji məqsədlərindən sayılır. Hər hansı bir iqtisadi gedişin gələcək vəziyyəti üçün kəmiyyət və keyfiyyətə əsaslandırılmış tədbirlər kompleksi proqnoz hesab edilir. Proqnozlaşdırma prosesində önəmli və əsas məqsəd hər hansı hadisə və ya iqtisadi proses haqqında öncədən düzgün, səlis və obyektiv təsəvvürün yaradılmasıdır. Bu baxımdan Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin 6 dekabr 2016-cı il tarixli sərəncamı ilə təsdiq olunmuş "Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə Strateji Yol Xəritəsinin başlıca istiqamətləri"

adlı sənəd iqtisadiyyatın proqnozlaşdırılması və inkişafın əsas prioritetlərinin müəyyən olması baxımından son dərəcə əhəmiyyətli xarakter daşıyır.

Ölkəmizin iqtisadi qurumları, təcrübəli mütəxəssislərin, yerli və xarici ekspertlərin, müxtəlif, peşəkar şirkətlərin və elmi təşkilatların iştirakı ilə, eyni zamanda ölkədə fəaliyyət göstərən beynəlxalq təşkilatlarla səmərəli əməkdaşlıq şəraitində hazırlanmış strateji yol xəritələri 2020-ci ilədək olan dövr üçün iqtisadi inkişaf strategiyası və tədbirlər planından, 2025-ci ilə qədər olan dövr üçün uzunmüddətli baxışdan və 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxışdan ibarətdir. Sənəd qısa, orta və uzunmüddətli dövrləri əhatə edir.

Strateji Yol Xəritəsi geniş və çoxşaxəli hədəfləri özündə birləşdirən konseptual sənəddir. Bu sənəd iqtisadiyyatın hərtərəfli təhlilini və gələcəyə baxış bucaqlarını özündə əks etdirir. Onun əsasında iqtisadi artımla sosial inkişafın və sosial bərabərliyin həmrəyliyinə əsaslanan güclü, şəffaf, açıq iqtisadiyyatın yaradılması və sürətli inkişaf nəzərdə tutulmuşdur. Sənəddə prinsiplər sürətli davamlı inkişafın məqsəd və prinsiplərinə əsaslandırılmışdır.

İqtisadiyyat inkişaf etdikcə vətəndaşların sərvət və gəlirlərinin, o cümlədən əmək haqlarının artırılaraq yüksək səviyyəsi təmin edilməli, əmək haqqının artımı əmək məhsuldarlığının artımı ilə uyğunlaşdırılmalıdır. Respublikada artan gəlirlər daha geniş iqtisadi imkanlar yaratmalı, bütün əhali qrupları səmərəli məşğulluğa və əməyə nail olunmalı, xüsusilə qadınların iqtisadi imkanlara çıxışı mümkün qədər yaxşılaşmalıdır. Həmçinin özəl sektorun payının artması üçün zəruri hallar yaradılmalı, mizdla işləyənlərin sayında özəl sektor üzrə işəgötürənlərin payı üstünlük təşkil etməlidir.

İqtisadiyyatın sürətli bərpası və dayanıqlı inkişafı, o cümlədən rəqabətli istehsal, emal sahələrinin fəaliyyəti müasir infrastrukturla təchiz olunur, prioritet sahələrdə sahibkarlara geniş çeşidli imkanlar yaradılır, güzəştli maliyyələşmə alətləri geniş tətbiq edilir, kreditlərin və investisiyaların sığortalanması mexanizmi yaradılır, eyni zamanda iqtisadiyyatın bütün sahələrinin sürətli inkişafı üçün mühüm addımlar atılır.

Ekoloji təmiz və iqtisadi cəhətdən səmərəli bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə genişləndirilməklə "Yaşıl enerji zonası" konsepsiyasının tətbiqi mühüm xarakterə malikdir. Bunun nəticəsində, ümumi məhsul buraxılışında, ixracda və məşğulluqda işğaldan azad edilmiş ərazilərin payı davamlı olaraq artır.

NƏTİCƏ

Sonda belə bir nəticəyə gələ bilərik ki, aparılacaq iqtisadi islahatlar ümumi inkişafdan hər bir vətəndaşın layiqli şəkildə bəhrələnməsinə, yüksək və ədalətli sosial təminat sisteminin, inklüziv cəmiyyətin sürətli yaradılmasına, paytaxt və regionların tarazlı inkişafına xidmət etməlidir. Yüksək iqtisadi səviyyənin inkişafı üçün cəmiyyət üzvlərinin sosial rifahının, gəlirlərinin, o cümlədən əməkhaqlarının artırılması, səmərəli məşğulluğun təmini, məşğulluqda özəl sektorun payının yüksəldilməsi, qeyri-formal məşğulluğun qarşısının alınması, gəlirlərin leqallaşdırılması və yoxsulluğun səviyyəsinin azaldılması istiqamətində işlərin görülməsi nəzərdə tutulur.

Ölkənin makroiqtisadi dayanıqlığı irihəcmli strateji ehtiyatların mövcudluğu milli iqtisadiyyatımızın xarici mühitdəki dəyişikliklərə dayanıqlı olmasını daima gücləndirir. Makroiqtisadi sabitliyin və maliyyə sabitliyinin gücləndirilməsi nəticəsində iqtisadi artımın davamlılığı sürətli şəkildə inkişaf edir.

Azərbaycanın tarixi qələbəsinin nəticələrinin möhkəmləndirilməsi və əbədiləşdirilməsi üçün işğaldan azad olunmuş bölgələrdə əhalinin dayanıqlı məskunlaşması təmin edilir. Məhz bu məqsədlə həmin ərazilər cəmiyyətin ən sağlam, müasir və abad yaşayış mühitinə çevrilir, dayanıqlı məskunlaşma üçün müasir prinsiplərə əsaslanan mükəmməl komfortlu yaşayış mühiti yaradılır. Bütün bunların nəticəsində iqtisadiyyat sürətli şəkildə inkişaf etməkdədir.

Ədəbiyyat

1. <https://e-qanun.az/framework/50013>
2. <http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2011/mart/161508.html>
3. Nick Godfrey, “Why is Competition Important for Growth and Poverty Reduction”, Global forum on international investment, 2008.
4. Porter, M. E. “Location, clusters and the ‘new’ microeconomics of competition”, Journal of Business Economics.
5. Nuriyev C.Q. Milli iqtisadiyyatın formalaşması.
6. Strateji Yol Xəritəsi “Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi”, 2016.

RAPID ECONOMIC DEVELOPMENT

Alakparova Nurana Teymur, Shahmuradli Mahammad Faig

Summary

The article deals with the main character and features of rapid economic development, social development of the national economy, preparation and implementation of strategic road maps, and the action plan of the economic development strategy. The process of rapid development of the economy was analyzed and its national priorities were reviewed.

БЫСТРОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ

Алекперова Нурана Теймуровна, Шахмурадлы Магомед Фаиг оглы

Резюме

В статье рассмотрены основной характер и особенности опережающего экономического развития, социально ориентированного развития национальной экономики, подготовки и реализации стратегических дорожных карт и плана действий стратегии экономического развития. Проанализирован процесс стремительного развития экономики и рассмотрены ее национальные приоритеты.

Çapa verildiyi tarix 26.09.2023

Çap vərəqi: 20,8 ç.v. Tiraj :300 ədəd

Gəncə Dövlət Universitetinin nəşriyyatı

Ünvan: Gəncə şəhəri, Heydər Əliyev prospekti, 429

*E-mail: **elm@gdu.edu.az**, (+99422) 266 01 88*